

NYHETSBRV 3:2022

(Publicerat 2022-09-18)

I. Tankar kring [Naturlagen](#) – om naturens rättigheter och människans möjligheter av Henrik Hallgren och Pella Larsdotter Thiel

När jag bestämde mig för att delta på bokreleasen på NAV så var jag nyfiken och skeptisk. Jag var nyfiken för att jag ju visste att jag inte studerat tänkandet och initiativen kring det här med naturens rättigheter närmare, och jag var skeptisk för att det där med att tillskriva naturen rättigheter för mig kan kännas som en gimmick. Hur angeläget det än är för mänskligheten att hitta ett bättre sätt att förhålla sig till naturen så har min skeptiska sida definitivt svårt att spontant se någon vits med att tillskriva naturen rättigheter. Den tänker ungefär som så att vad man än påstår om naturens rättigheter så kommer väl allt ändå att landa i en sedvanlig maktkamp mellan människor som företräder olika intressen. Eller för att uttrycka det på ett annat sätt så kan man ju i varje fall undra över nyttan med att tillskriva något rättigheter som inte kan tala för sig självt. Så vad skulle vara vinnnet med att advokater käftar med varandra i domstolar med utgångspunkt från rättigheter som man projicerar på naturen när resultatet av det hela rimligen ändå bestäms av lagstiftningen på området. Och i så fall kan man väl nöja sig med att förbättra miljölagstiftningen utan prat om rättigheter?

Ungefär så tänkte alltså den skeptiska delen av mig när jag begav mig till NAV. Samtidigt som jag hade en helt annan, och tämligen radikal tanke. Nämligen att skall det vara någon mening med att prata om naturens rättigheter så måste man lämna bildspråk och metaforer och landa i en animistisk världsbild. Alltså en världsbild som öppnar möjligheten för människan att på allvar inte bara tänka utan faktiskt uppleva att naturen med dess arter och fenomen är levande och medvetna subjekt möjliga att kommunicera med om man bara behärskade denna konst. Min tanke var alltså att för att naturens rättigheter skall kunna bli en verkligt meningsfull föreställning krävs att vi utvecklar en världsbild som rymmer animistiska föreställningar om hur tillvaron är beskaffad. Föreställningar som inkluderar inte bara tankar om, utan en varseblivning och upplevelse av, naturen som en konstellation av levande, medvetna och i utveckling stadda subjekt.

När jag så till sist kom fram till det s.k. Pumphuset efter att ha virrat omkring och försökt hitta lokalen så var det fullsatt och rejält varmt. Ångbastu kallade en av mina vänner det hela. Tillställningen var lättsam. Det sjöngs och musicerades. Särskilt intryck gjorde faktiskt en kvinna som med mustig röst framförde en lysande version av Lorne de Wolfes ”Oberoende vad fursten säger”. Och så blev det panelsamtal som bokens redaktör Johan Wirfält ledde. Det var författarna Henrik Hallgren och Pella Larsdotter Thiel och Jonna Bornemark (som skrivit bokens förord) som försökte få fram vad boken handlade om.

I förhållande till mig lyckades det någorlunda såtillvida att jag köpte boken, och i ett svagt ögonblick lovade jag halvt om halvt Pella Thiel att formulera lite tankar kring den. Även om jag i stunden inte kände någon större inspiration till detta.

Men när jag några dagar senare på en tågresa till Skåne började läsa så fick jag direkt känslan att det här är ju en långt gedignare och mer komplex och sofistikerad bok än vad jag lyckades förstå under den trevliga bokreleasen.

Så jag har läst med stigande intresse och så småningom kommit till slutsatsen att detta är en bok som verkligen behöver läsas och begrundas. Det är alltså ingen bok som plakatmässigt och med anstrykning av apokalyptiska farhågor för fram åsikter om vad som måste ske givet den eländiga moderna civilisationens framfart. Utan det är en bok som med stort djup försöker komma åt vad det är i vår världsbild och därmed i vårt tänkande, kännande och varseblivande som fått oss att hamna i ett läge där det som på lång sikt är förödande för djur och natur ändå betraktas som en lönsam och bra utveckling. Att vi faktiskt under den moderna epoken steg för steg skapat ett globalt maskineri med kraft att föröda vår vackra planet. Ett maskineri, eller en utvecklingsmodell, som vi fostras i att tro är det bästa möjliga i en tid då det rationella tänkandet äntligen förpassat de förmoderna, trosstyrda, ovetenskapliga och utvecklingsfientliga föreställningarna helt och fullt till den historiska soptippen.

När det gäller bokens innehåll så ämnar jag inte gå in på några detaljer. Jag nöjer mig med att säga att den ger en gedigen idéhistorisk bild av framväxten av den moderna tidens världsbild med tonvikt på rättsfilosofins konsekvenser för mänsklighetens förhållande till naturen. Och den ger en lika gedigen bild av hur ett alternativt tänkande steg för steg växer fram i sökandet efter vad man skulle kunna kalla en ekologisk rättsfilosofi.

Och under den här grundligt argumenterade intellektuella resa som läsaren erbjuds vävs också in reflektioner om människan och hennes natur, och hur ett meningsfullt och vackert liv på det som Richard Matz en gång i tiden kallade rymdoasen jorden skulle kunna gestaltas. En vision om fred, rättvisa och blomstring i en djupare mening både vad gäller människan och naturen.

Om man läser *Naturlagen* på verkligt personligt allvar så äter den sig in mot kärnpunkten i ens egen världsbild och förhållningssätt till livet. Det är alltså en bok som försöker stödja en reflektion kring hur vi motiverar och rättfärdigar de handlingar som sakta men säkert försätter oss själva och vår planet i allt allvarligare bryderier. Och den gör det samtidigt i en anda som känns fri från förebråelser. Vilket jag uppfattar som ett stort plus.

Vill man förändring så är det alltid bäst att hålla sig borta från fingerpekande och förebråelser. Sådant försvarar sig vi människor mot. Vi gör nämligen ytterst sällan medvetet fel. Vi handlar i god tro även när vi i efterkloketens klara sken framstår som näst intill obegripligt vilseförda och enfaldiga, ja rent av ondsinta. Så framgångsrikt arbete för förändring måste innehålla något som talar till den framåtriktade goda vilja som vi människor är bärare av där längst inne.

Efter denna lovprisning kan man kanske få intrycket att jag inte har en enda invändning. Men så är inte fallet.

Jag har nämligen synpunkter på det här med animismen och hur den skall kunna bidra till något slags riktningssändrande förändring av hur vi gestaltar människolivet på ett för oss själva och djur och natur bättre sätt. Det här är ett stort och svårt ämne. Men jag skall försöka enkelt uttrycka några invändningar eller idéer kring den syn på animismen och dess roll som Hallgren och Thiel verkar ge uttryck för.

Jag uppfattar det nämligen som att Hallgrens och Thiels alldeles naturliga förankring i de varianter av animistiska föreställningar och förhållningsätt som företräds av olika urfolk begränsar synen på animismens revolutionerande kraft. Det jag framförallt menar är att den typen av animism har en mäktig komponent av konservatism. Att naturen så att säga har helt rätt och att den moderna epokens å sitt intellekts kraft och förmåga styvnackade människa måste ödmjuka sig inför detta och förstå att hon är underkastad något åtminstone över tid närmast allsmäktigt.

Jag håller förstås med om att det finns ett rejält element av detta i den nuvarande naturcentrerade världsbilds- och civilisationskrisen. Men det som kommer bort i resonemanget är att det finns en större evolution än den som vi upplever på planeten jorden. Ett konsekvent animistiskt perspektiv behöver ju förhålla sig till att en planetevolution inte är en enbart materiell konsekvens av en stor med slumpen förklarad fet smäll för 13,7 miljarder år sedan utan faktiskt något som utspelas hållet i ett medvetande som det i princip är möjligt att upprätta kommunikation med.

Det jag är ute efter är att betona att animismens nödvändiga comeback i människans syn på livet, tillvaron och utvecklingen inte får begränsas till ett slags återgång till den gamla verkligt goda tiden utan vi behöver utveckla ett animistiskt synsätt som står på det moderna intellektets och den vetenskapliga rationalitetens axlar. Vi behöver alltså en animism som både omfattar den utveckling som skett sedan urfolken var den mänskliga evolutionens spjutspets och den potentiella utveckling som vi kan få intuitiv pejling på.

Om jag finge säga något som måhända framstår som flummigt så tror jag alltså att de medvetanden som omfattar naturens och djurens evolution längtar efter att få ingå ett medvetet och kommunikationsbaserat partnerskap med mänskligheten för att jorden skall kunna bli den plats i kosmos som den har potential att bli.

Men trots denna invändning, eller snarare kompletterande synpunkt, anser jag att *Naturlagen* är en synnerligen viktig och läsvärd bok. Och jag hoppas att den får stor spridning inte minst på olika utbildningar där den kan ge en djuplodande struktur till tänkandet kring hur vi människor behöver förhålla oss för att hitta en konstruktiv väg framåt.

II. I morgon är det valdag

Dagen innan valet skrev jag en liten betraktelse som jag publicerade på Facebook och Instagram. Den blev väl knappast viral, men efter mina förhållanden blev det ovanligt många reaktioner. Så därför inkluderar jag denna betraktelse här. Samtidigt skulle det kanske nu te sig naturligare med en betraktelse kring valresultatet och vad det möjligen kommer att betyda för vårt land. Men jag har inte känt mig inspirerad att skriva något sådant. Men vem vet, rätt vad det är kan det bränna till i hjärnkontoret.

Så då min utläggning inför valet:

I morgon är det valdag. Jag brukar rösta på själva valdagen. Det känns rätt för mig att med en viss högtidlighetskänsla gå till vallokalen och lägga min röst. Den här gången har jag emellertid slagit bottenrekord när det gäller engagemang. Jag har lyssnat och sett minimalt på de utfrågnings- och debattprogram som erbjudits av den enkla anledningen att jag inte blir det minsta klokare av att ägna tid åt dylikt. Men jag har tittat tillräckligt för att känna en känsla av vemod och sorg över det som utspelas.

När jag går in i den känslan så uppfattar jag att Sverige, som en del av världen i stort, drabbats av en villrådighet som är så djup, smärtsam och skrämmande att den till strängt taget varje pris måste kamoufleras, ja helst helt förskjutas från medvetandet, med hjälp av tvärsäkerhet och oförsonligt utpekande av dem som bär skulden. Den villrådighet jag åsyftar handlar inte om smärre osäkerhet kring olika policyområden utan om det faktum att den moderna tidens centrala föreställningar om hur det goda samhället skall skapas mist sin inspirerande och vägledande kraft. De gamla hållpunkterna håller inte längre. Vi har kommit till vägs ände.

Enligt min mening är det alltså inget mindre än det man skulle kunna kalla en civilisationskris av globala dimensioner som ligger bakom och driver vår djupa villrådighet. En villrådighet som är så skrämmande att den uppenbarligen ger upphov till en inre kramp som driver fram en falsettartad tvärsäkerhet.

Det enda man säkert vet om denna inre position är att det aldrig kommer något bra ur den. Den driver däremot handlingar som gör situationen värre. Och drivs den till sin kulmination kommer syndabocksprojicerandet att kulminera i handlingar som syftar till att med våld rena världen från det onda.

Det som krävs i ett första steg – om man befinner sig som individ, organisation eller nation i en fundamental villrådighet – är att man ärligt erkänner sin villrådighet, dvs. att man inte vet hur situationen ska hanteras. Det är där det börjar. Kommer man inte till den punkten så kommer man att under stigande cynism fortsätta på den väg som skapat ens problematiska situation. Ens agerande kan då något tillspetsat beskrivas med orden: "Mer av det som inte fungerar". Och detta kommer förstås att till sist driva fram en så problematisk situation att man inte längre förmår upprätthålla sina illusioner om vad som pågår.

Individuellt och kollektivt är den utvecklingslogik som styr våra liv alltså sådan att förr eller senare måste man erkänna sin villrådighet, dvs. att man inte vet och kan. Och att man därför behöver hjälp. Vilket i ett kollektivt sammanhang betyder att vi måste hjälpa varandra. Det är så här det fungerar. Men livet lämnar oss inte i sticket. Hjälpen vi behöver finns tillgänglig i vårt eget ödmjuka och sanningen om oss själva och situationen erkännande sinne.

Nu kan förstås detta förefalla vara en reflektion så långt från den valrörelse vi alla fått oss till livs att den närmast ter sig irrelevant. Men så är inte fallet. Åtminstone inte för mig eftersom den påverkar hur jag kommer att rösta.

Det jag söker inför mitt beslut är alltså dels en ideologi som åtminstone rymmer ansatser till insikt om att den moderna epokens utvecklingstänkande behöver omprövas och dels att partiet i fråga har en så låg tvärsäkerhetskvot som möjligt. Och med tanke på var vårt land befinner sig när det gäller ideologiska låsningar så är det särskilt tvärsäkerhetskvoten som är viktig. För att kunna lägga min röst på ett parti så behöver jag helt enkelt känna ett litet hopp om att partiet ifråga har potential att öppna sig för den ljusa framtid som är möjlig bortom den nuvarande utvecklingskrampen.

Utöver detta vill jag också säga att om vi alla slutar att använda våra politiker som offentliga spottkoppar utan nöjer oss med att se dem som representanter för perspektiv på människan och samhällsutvecklingen som finns i vårt samhälle så kommer mycket att vara vunnet. Idén att det rätta skall för gott vinna på bekostnad av det som är fel, dåligt och kanske ont har sina begränsningar. Den borgar för att vi fortsätter i upptrampade spår. Och därmed stärker den villrådighet som redan skrämmer oss till allt inta allt kompromisslösare positioner. Vi behöver en öppen och dansant hållning till framtidsskapandet. Vi måste släppa kontrollen för att kunna återvinna den på ett annat sätt.

Så låt mig därför avsluta denna utläggning med en dikt av Yehuda Amichai som lyder:

På den plats där vi har rätt
växer inga blommor
om våren

Den plats där vi har rätt
är hård och nertrampad
som en gårdsplan

Men tvivel och kärlek
luckrar upp jorden
som mullvaden, som plojen
Och där det sönderfallna huset
en gång stod
skall en viskning höras.

III. Nytt avsnitt i podden *I fjärlens tid*

Den här gången fick Fredrik Lidman och jag för oss att vi skulle sätta oss framför mikrofonerna utan någon gäst. Resultatet blev ett samtal som fick titeln [Inre hållning vid yttre kriser](#). Och vi presenterar innehållet så här:

Vi lever i en tid av svåröverskådliga och hotfulla kriser och problem. Samtidigt är det något uppskruvat över vår tid. Samhällsklimatet präglas av tvärsäkerhet och polariserade konflikter som inte får sin upplösning genom behövliga briljanta och konstruktivt omdanande idéer. Bakom allt larm finns i realiteten en djup villrådighet. I det här poddsamtalet försöker Fredrik Lidman och Karl-Erik Edris hitta ett perspektiv på vår tid som gör det möjligt att i det inre få pejling på den ljusa framtid som vill bli till.

Senare skrev jag så här på Facebook om avsnittet:

Kom under en stillsam promenad plötsligt på vad det är vi försöker göra i vårt nya poddavsnitt Fredrik Lidman och jag. Har inte riktigt kunnat greppa det tidigare. Men nu såg jag som i ett förklarat ljus att vi helt enkelt försöker leta oss fram till den inre rymd som inte är störd av tvärsäkerhet, fingerpekande och aggressiva anspråk på kontroll för system och maktordningar som uppenbart skakar i sina grundvalar. Den inre rymd där frön från den ljusa framtiden gror, där det som vill bli till försynt uppenbarar sig.

IV. Nicolas Lunabba får Hillesgårdspriset

Har varit prisjuryns ordförande sedan [Stiftelsen Hillesgårdspriset](#) började sin verksamhet 2016 när Anders Kompass fick priset. I år har juryn utsett sin sjunde pristagare, Nicolas Lunabba, som är verksamhetsledare för föreningen [Helamalmö](#).

I samband med prisutdelningen på [Hillesgården](#) lördagen den 22 oktober är allmänheten välkommen till ett panelsamtal mellan 13.00 och 15.30 med Nicolas Lunabba och mig under ledning av Elisabeth Linder. Biljettpris 250 kr inkl. kaffe med en särskild prisbakelse. I samband med kaffet finns det förstås möjlighet att samtala med Nicolas Lunabba.

[Boka biljett till panelsamtalet här.](#)

V. Ny omgång av Banbrytande ledarskap

Vill också nämna att det nu är möjligt att anmäla sig till en ny omgång av ledarutvecklingsprogrammet [Banbrytande ledarskap](#). Anledningen att jag nämner detta program är förstås att jag själv är höggradigt inblandad i programmet som en av tre programledare.